

Ek A (Bilgilendirme)

Kavram şemaları

Bilgilendirme amaçlı bu Ek'te yer alan 12 adet kavram şeması aşağıdaki bilgileri sağlamayı amaçlar:

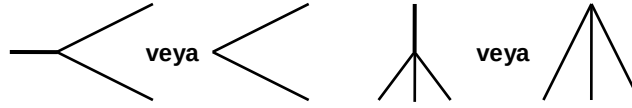
- önceki bölümlerde isimlendirilen ve tanımlanan kavramlar arasındaki ilişkinin görsel sunumu;
- tanımlar arasındaki ilişkilerin uygunluğunu kontrol etme imkânı;
- ihtiyaç duyulabilecek ilave kavramların tespiti için altyapı;
- terimlerin yeterince sistematik olduğunun kontrolü.

Belirli bir kavram birçok özelliklerle tarif edilebilir ancak bu sözlükte, kavramların tanımlanmasında sadece sınırlayıcı temel özelliklerin göz önüne alındığı unutulmamalıdır.

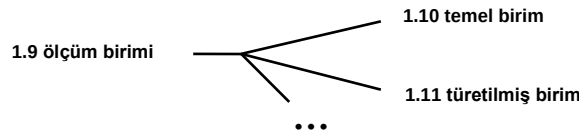
Bir sayfa boyutu, okunaklı olarak sunulabilecek kavram sayısını sınırlamaktadır. Ancak bütün şemaların prensipte birbirleriyle ilişkili oldukları, her şemada parantez içinde diğer şemalara atıf yapılarak gösterilmiştir.

İlişkileri belirtmek için kullanılan bağlantılar, ISO 704 ve ISO 1087-1'de tanımlandığı üzere üç tiptedir. Bunlardan ikisi, alt ve üst kavramlara bağlı hiyerarşik tip, diğeri ise hiyerarşik olmayan tiptir.

Hiyerarşik *genel ilişki* (veya cins/tür ilişkisi), herhangi bir genel kavram ile bu genel kavramın bütün özelliklerini taşıyan özgül bir kavramı birbirine bağlar. Şemalar, bu ilişkileri bir ağaç şeklinde gösterir.

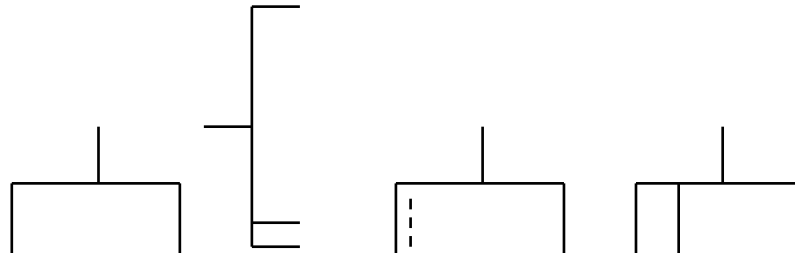

Bu ağaçta, ucunda üç nokta olan kısa bir dal olması durumunda bir veya birden fazla özgül kavramın var olduğu ancak sunuma dâhil edilmediği, kalın başlangıç çizgisinin ise ayrı bir terminolojik boyutu gösterdiği görülmektedir. Örnek olarak

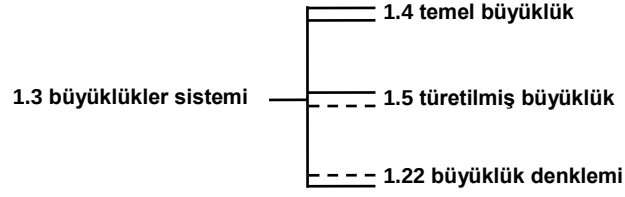

Burada üçüncü kavram 'sistem dışı ölçüm birimi' olabilir.

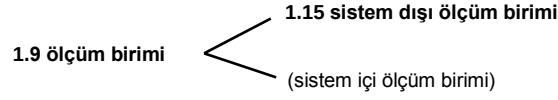
Parçacıl ilişki (veya parça-bütün ilişkisi) bir hiyerarşik ilişkidir ve kapsamlı bir kavramı onun parçalarını oluşturan iki veya daha fazla kavram ile bağlar. Şemalarda, bu tür ilişkiler tırmık veya köşeli parantez benzeri şekiller ile gösterilir. Kesmesiz devam eden birleştirici çizgi, ele alınmayan bir veya daha çok parçacıl kavramların varlığını gösterir.

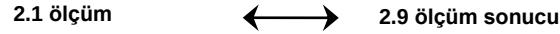
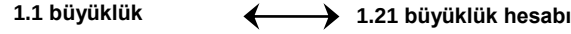
Birbirine yakın çift çizgi, belirli bir türde birden fazla parçalı kavramın söz konusu olduğunu ve kesikli çizgi ise böyle bir kavram çokluğunun kesin olmadığını gösterir. Örneğin,

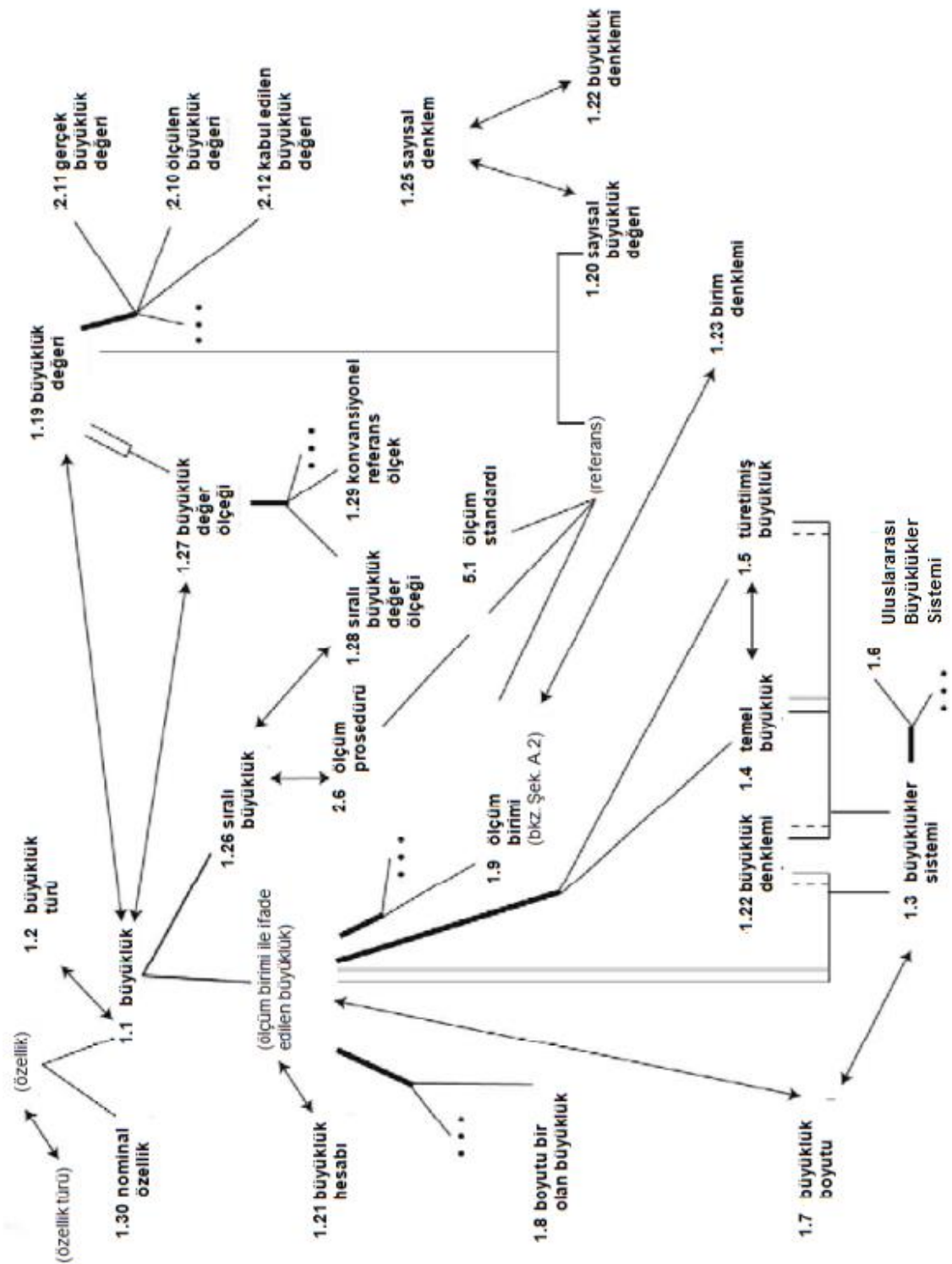
Parantez içinde verilen terimler, sözlükte tanımlanmamış ancak anlamlarının herkes tarafından bilindiği varsayılan kavramlardır.

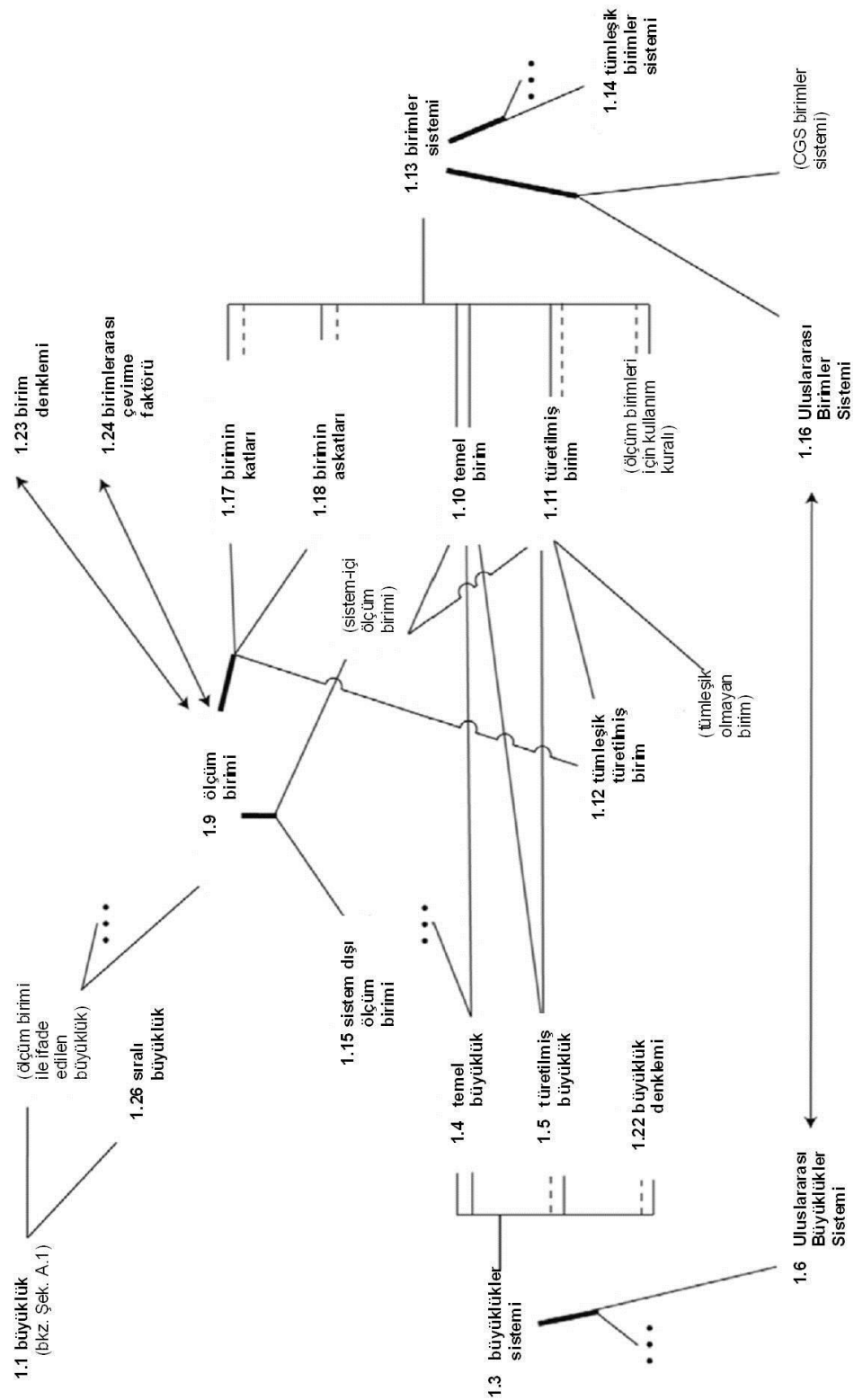

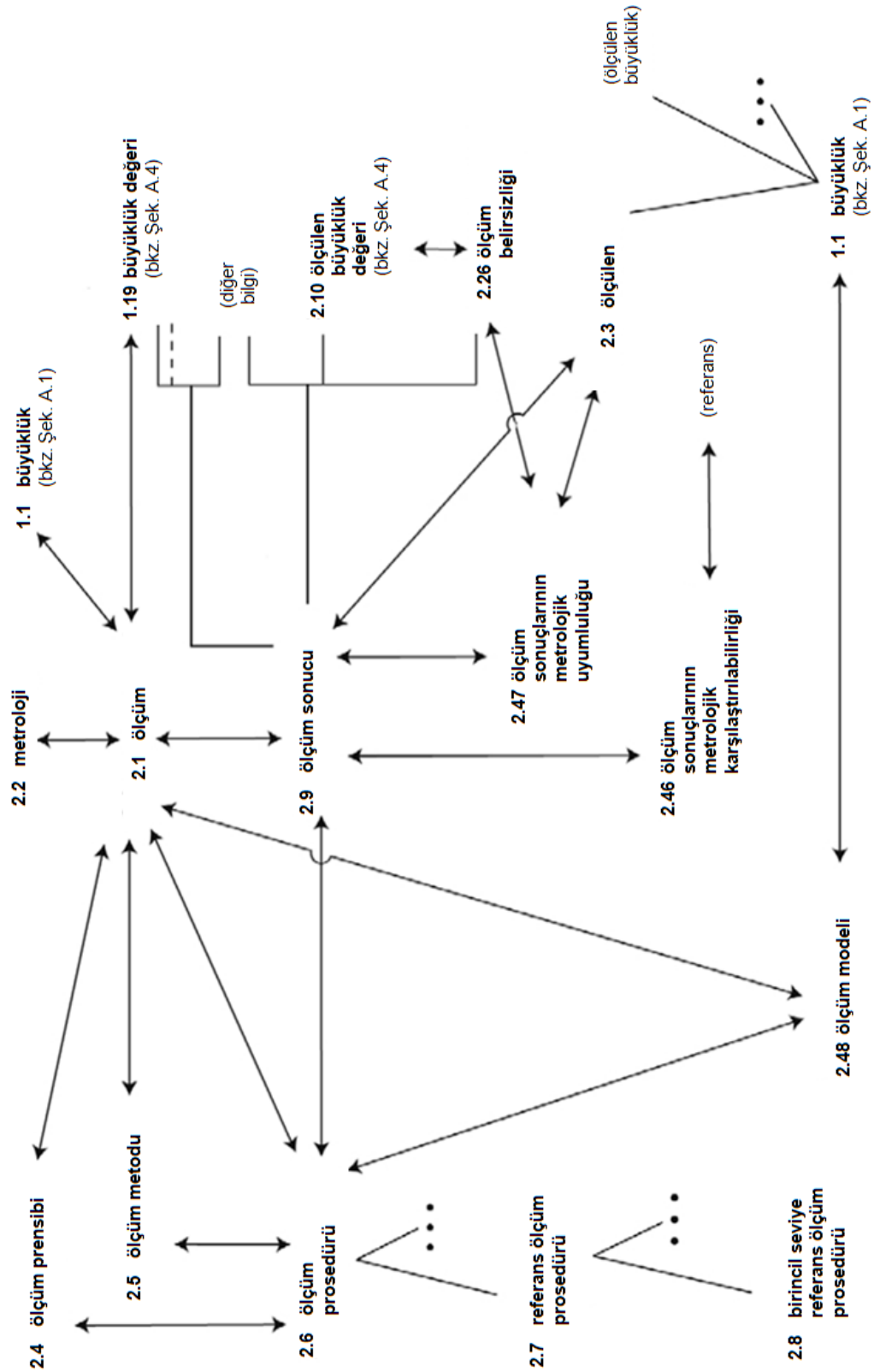
Çağrışımlı ilişki (pragmatik ilişki) hiyerarşik değildir ve bir çeşit konusal ortaklığı bulunan iki kavramı birbirine bağlar. Çağrışımlı ilişkinin bir çok alt tipi vardır fakat hepsi çift yönlü okla gösterilir. Örneğin,

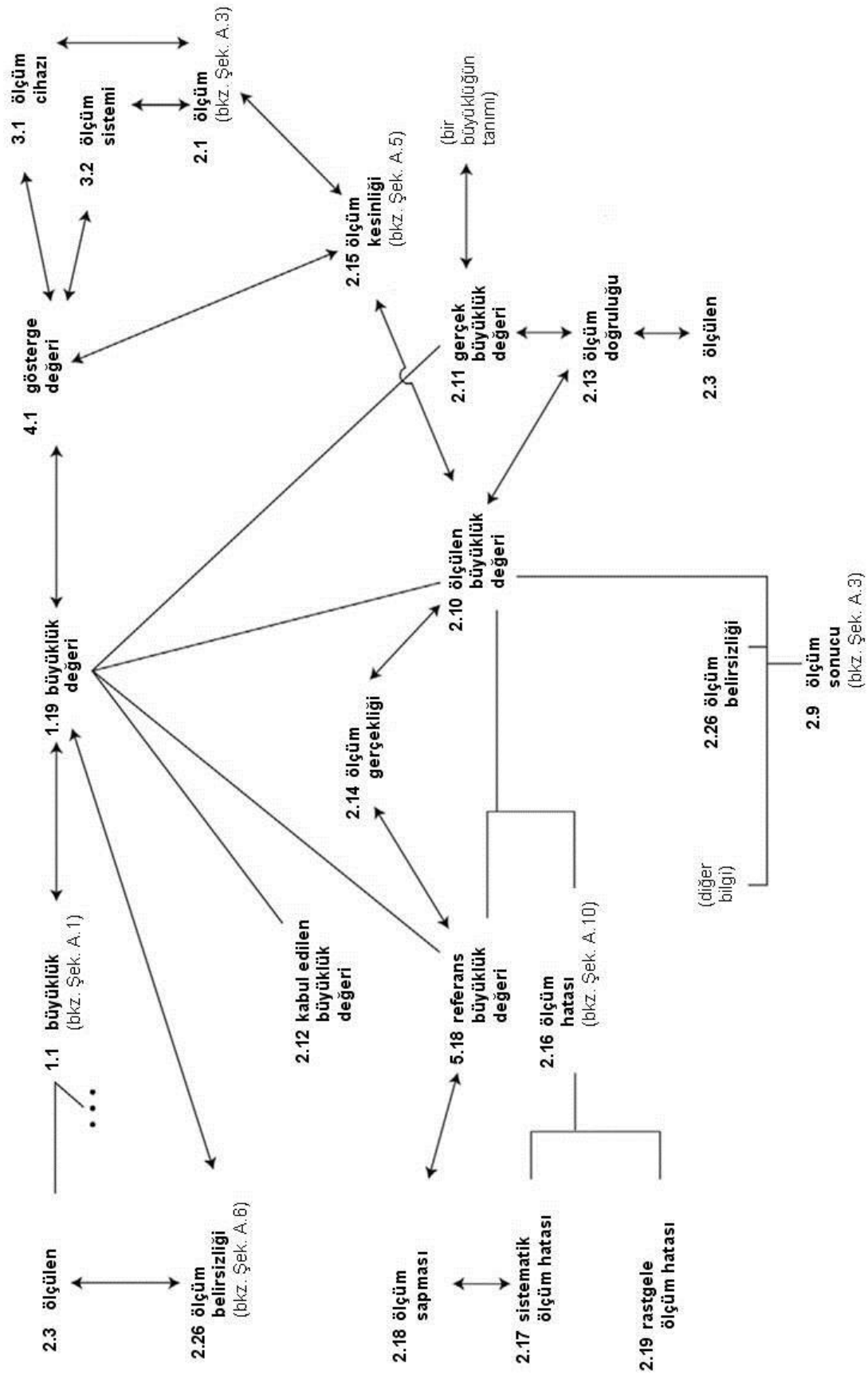

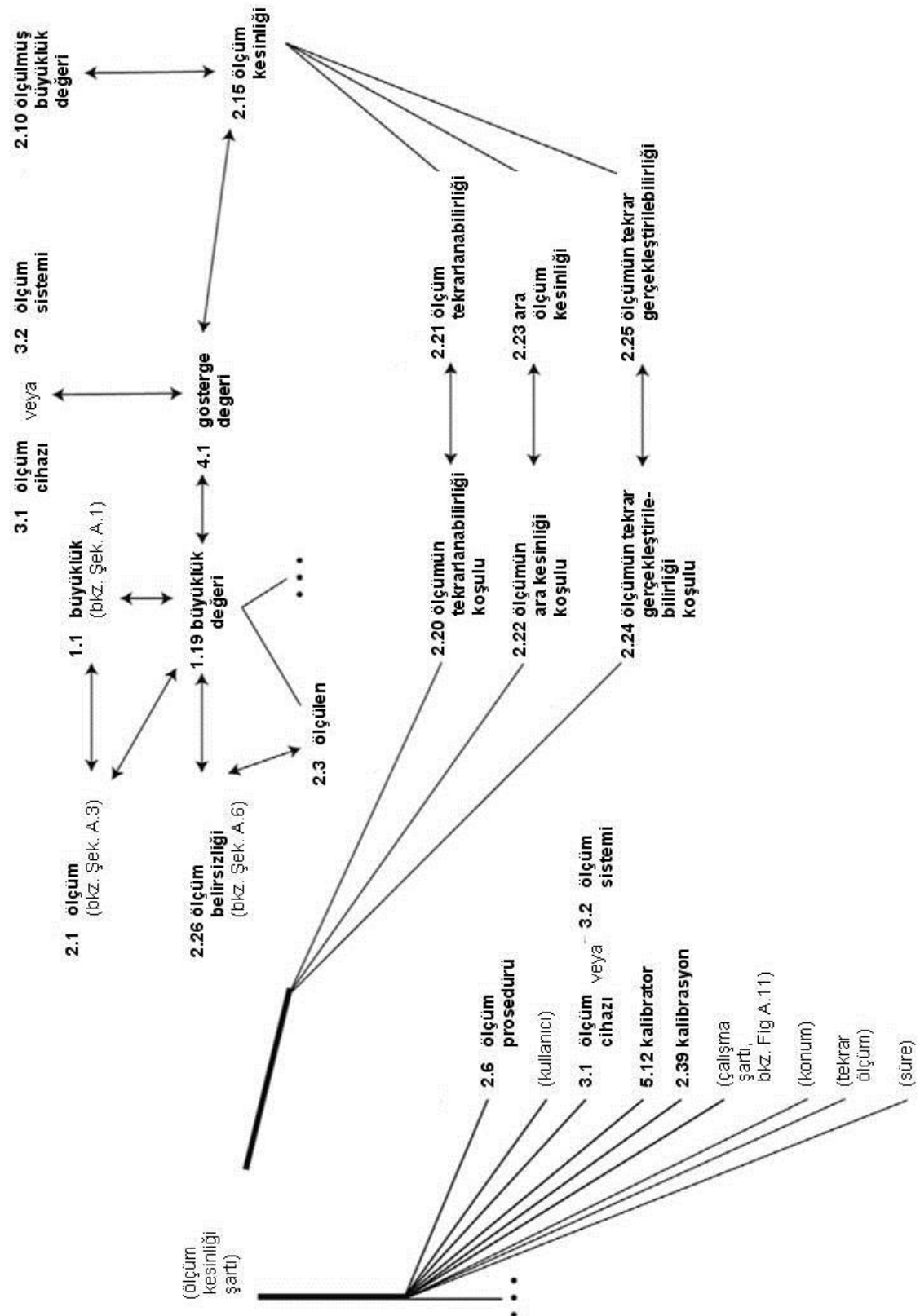
Çok karmaşık şemalardan kaçınmak için mümkün olan tüm çağrışımlı ilişkiler gösterilmez. Şemalar, terimlerin bütünüyle sistematik şekilde türetilmediğini gösterir. Çünkü metroloji kapsamlı yeni bir yapıdan ziyade, sözlüğü yavaş yavaş büyüyen eski bir disiplindir.

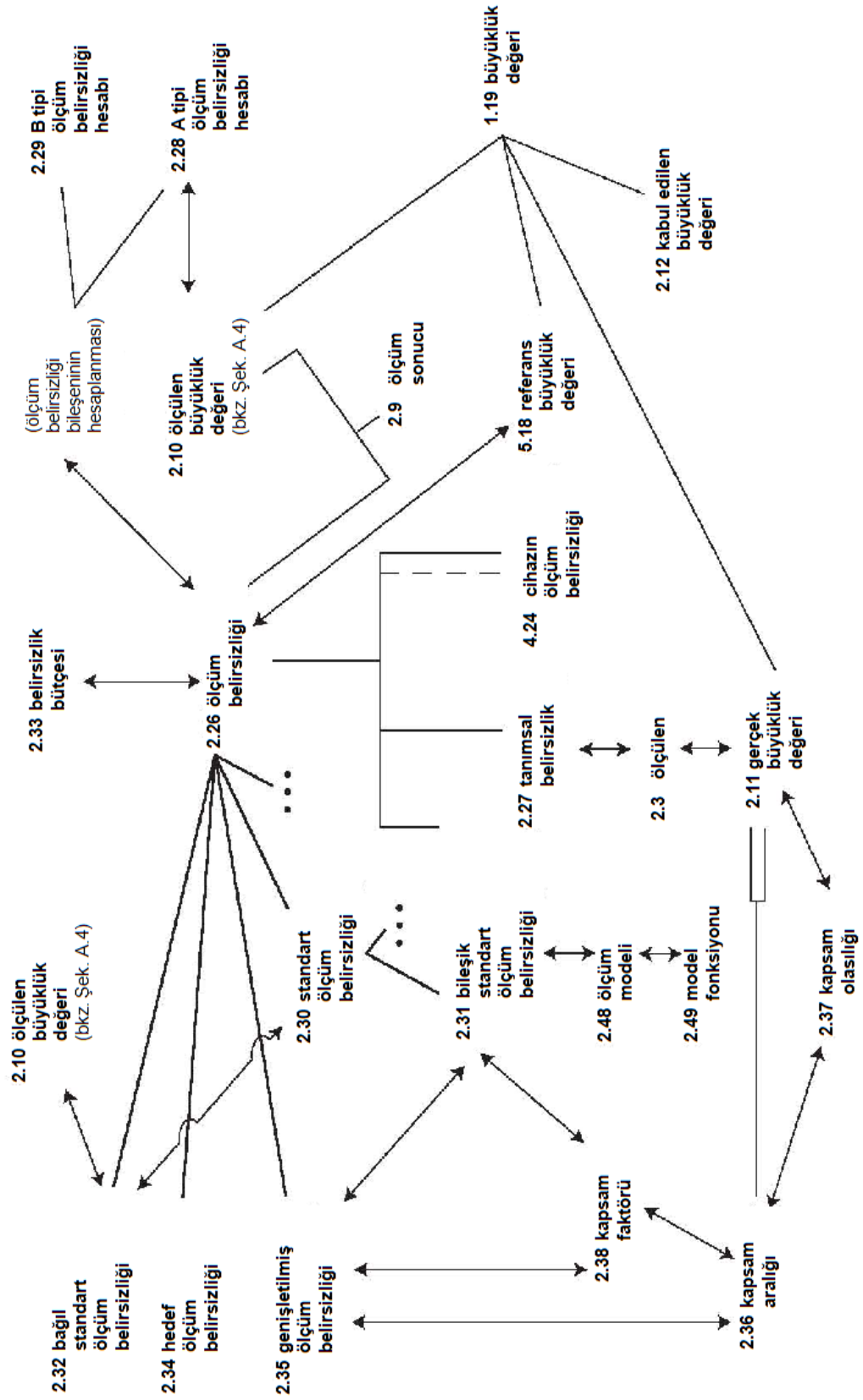

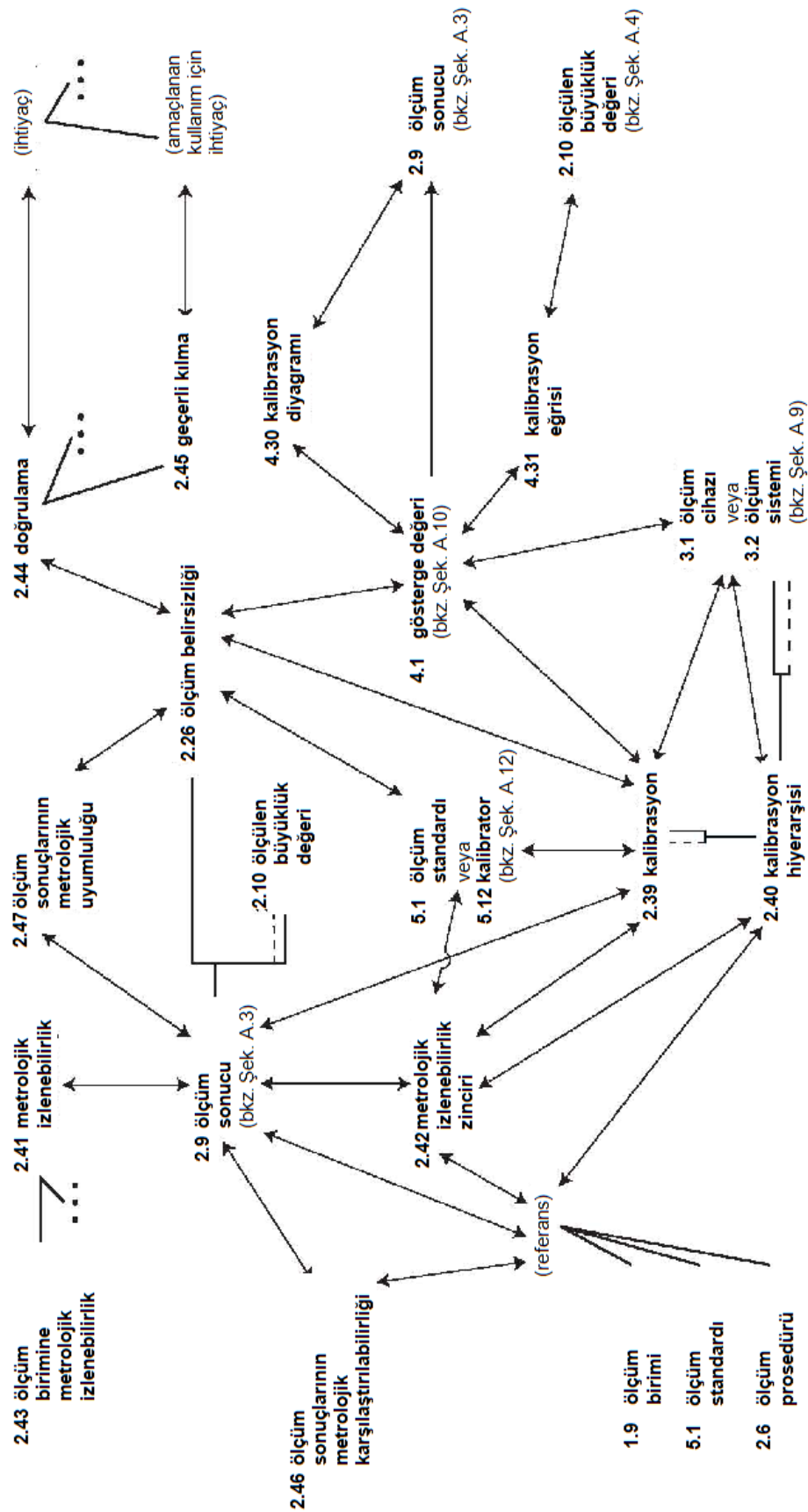

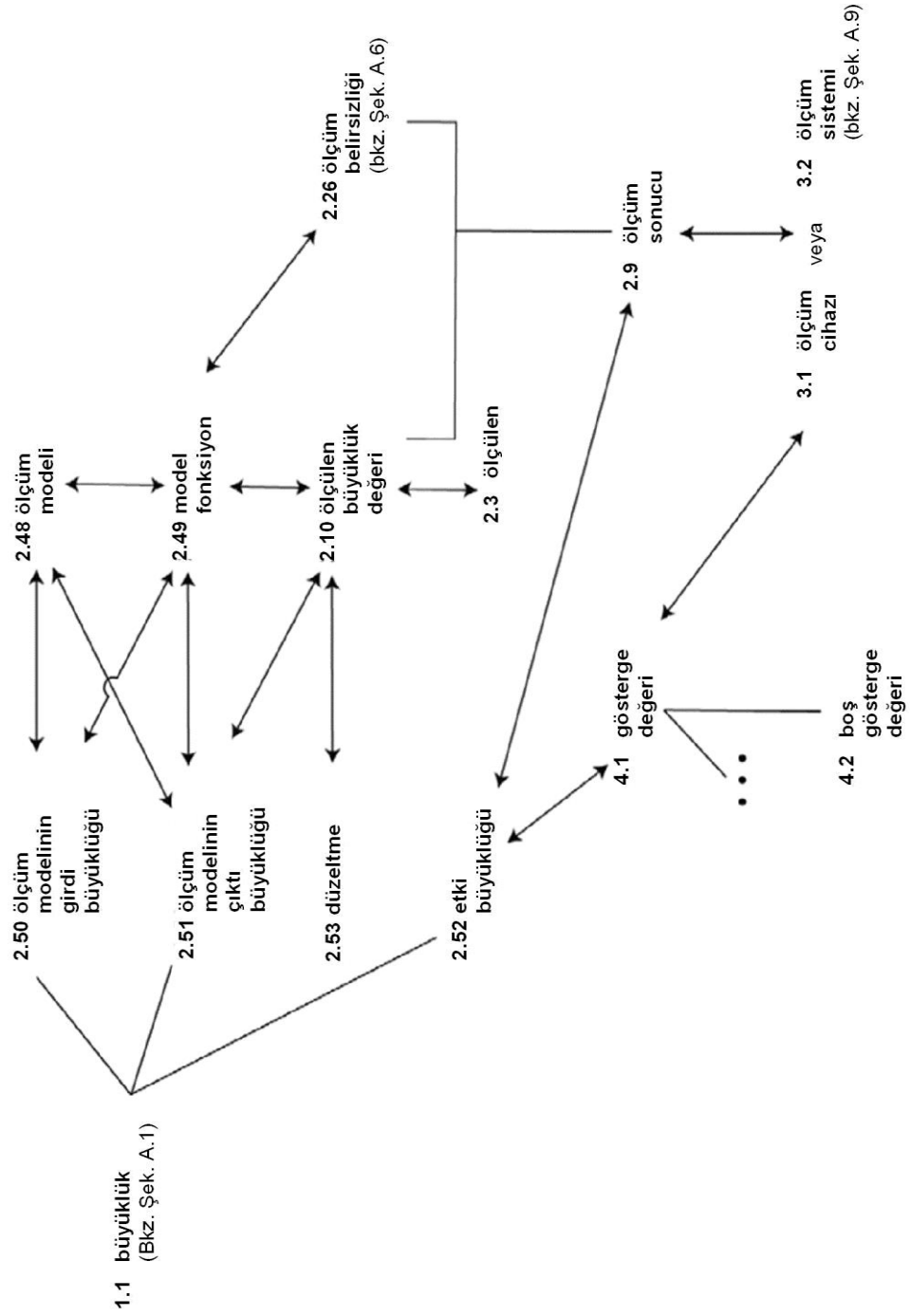

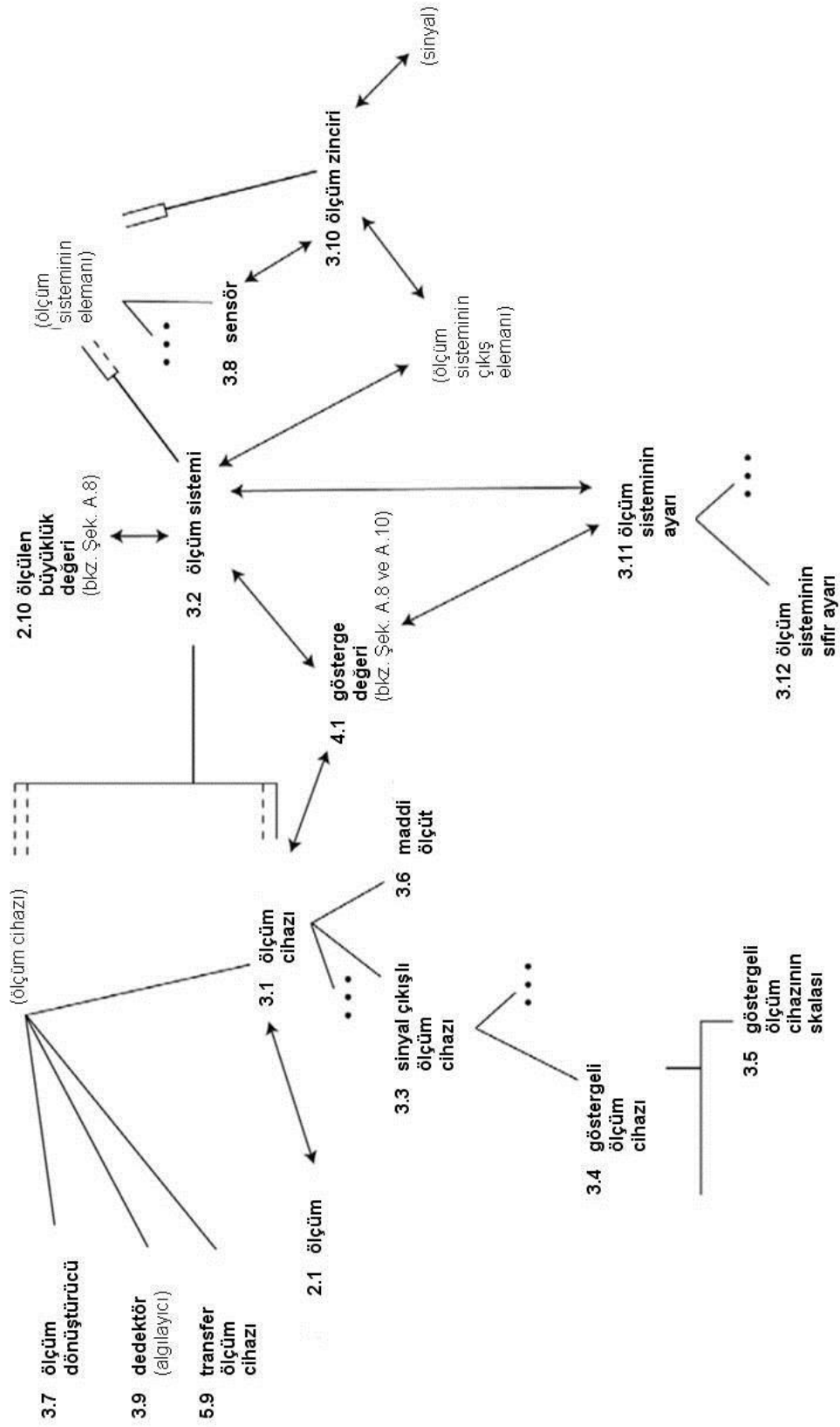

Şekil A.6 — 2. Bölüm’de yer alan “ölçüm belirsizliği” için kavram şeması

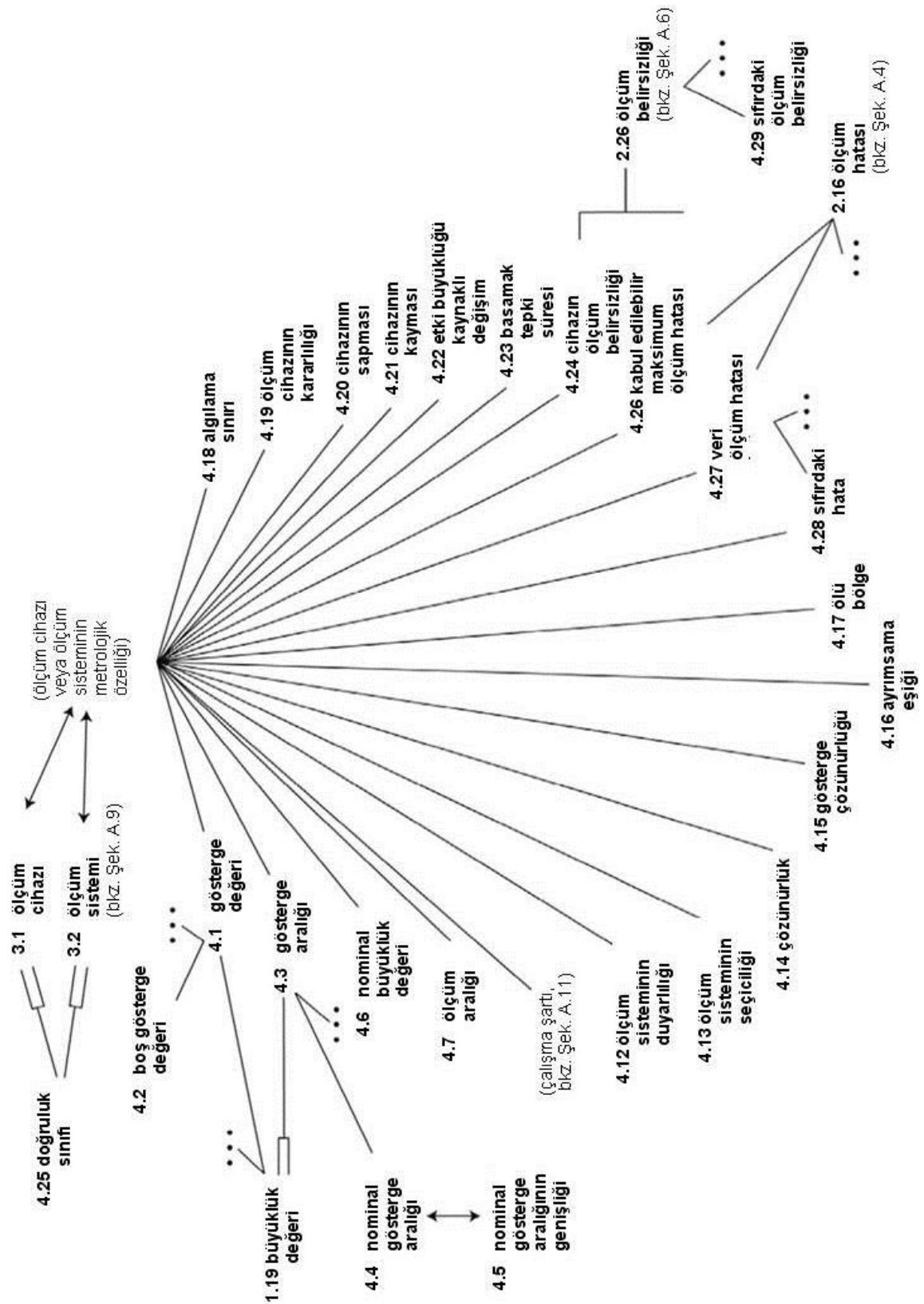

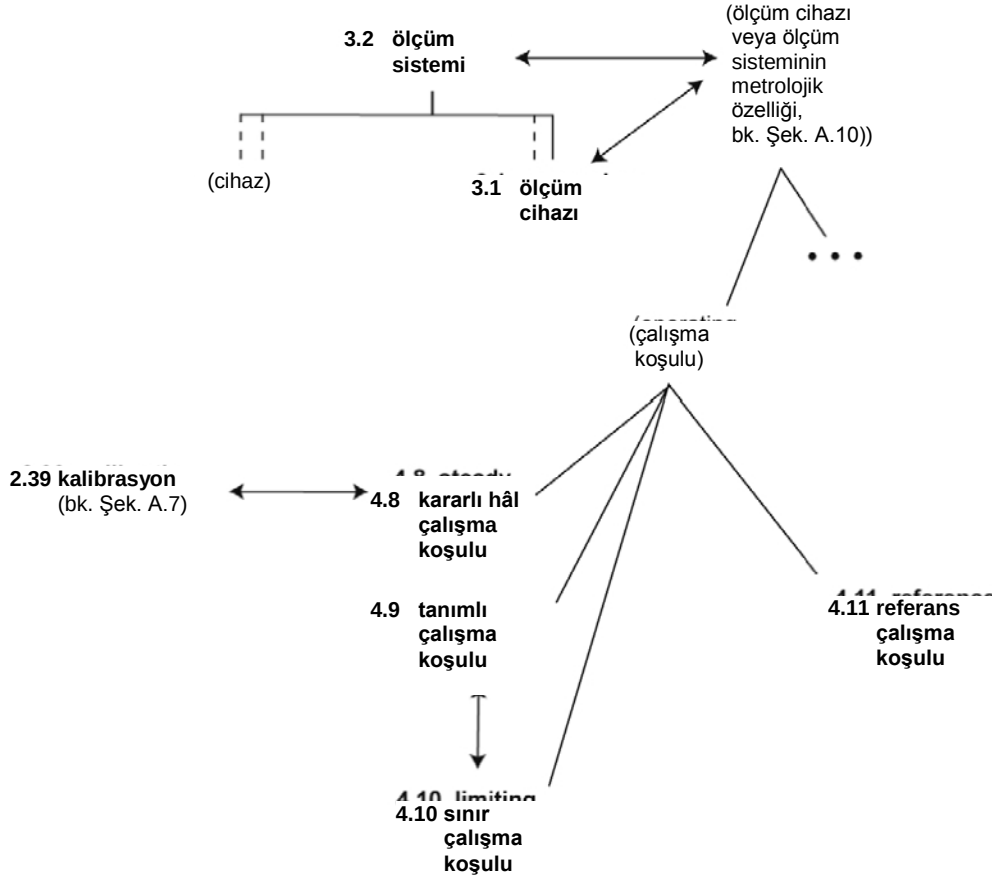

Şekil A.8 — 2. Bölüm’de yer alan “ölçülen büyüklüğün değeri” için kavram şeması

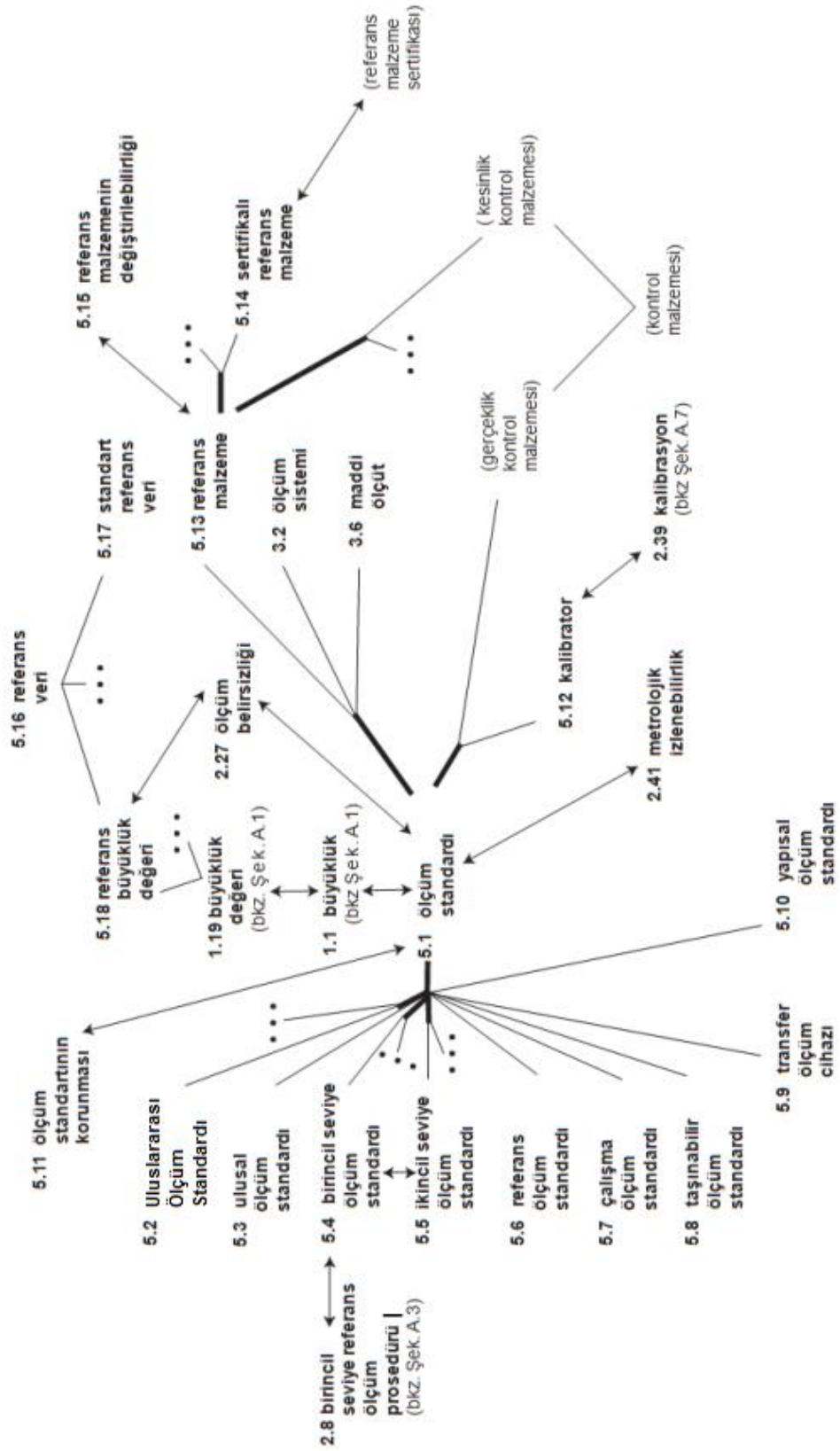

Şekil A.9 — 3. Bölüm’de yer alan “ölçüm sistemi” için kavram şeması

Şekil A.11 — 4. Bölüm’de yer alan “çalışma şartı” için kavram şeması

Şekil A.12 — 5. Bölüm’de yer alan “ölçüm standartları (etalonlar)” için kavram şeması